

УДК 34.096

ІРИНА ІВАНІВНА БРУС,

кандидат юридичних наук,

старший науковий співробітник відділу організації та координації наукової роботи

управління організаційно-аналітичного забезпечення та контролю

Національної академії прокуратури України (м. Київ)

ПОВНОВАЖЕННЯ УПОВНОВАЖЕНИХ ПІДРОЗДІЛІВ ОРГАНІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ ЯК СУБ'ЄКТА У СФЕРІ ЗАПОБІГАННЯ ТА ПРОТИДІЇ ДОМАШНЬОМУ НАСИЛЬСТВУ

Дії, котрі визначаються як домашнє насильство, вчиняються особою в комплексі з іншими діями та є результатом її поглядів, переконань, моделей і шаблонів загальної поведінки. І в тому випадку, коли між кривдником і постраждалою особою стають державні органи, це створює ще більшу напругу в їхніх стосунках та сприяє утвердженню першого в його намірі показати своє домінування та довести свої наміри до кінця. Цей намір інколи обумовлює продовження протиправної діяльності, навіть за умови викриття і притягнення до того або іншого виду відповідальності.

На думку В. Галай, «домашнє насильство має глибокі корені застарілого гніту, що засноване на міжстатевому, економічному або фізичному домінуванні у сімейних відносинах. Таке насильство вчинюється з протиправним наміром завдати прямого чи непрямого впливу на поведінку залежного члена сім'ї та пов'язане із завданням матеріальної чи моральної шкоди» [1, с. 8]. Тому доволі часто прояв домашнього насильства необхідно розглядати не як ізольований факт протиправної поведінки, а як комплексну діяльність, що може мати своє продовження, яке за ступенем небезпечності та інтенсивності перевищуватиме початковий факт, особливо, коли на певному етапі злочинним намірам кривдника перешкоджають уповноважені службові особи або інші суб'єкти.

Як підкреслює Г. В. Герасименко, аспектом, що стримує ефективність запобіжних заходів щодо кривдників, є небажання жертв подавати на них заяви до правоохоронних органів або поширення випадків, коли потерпілі забирають свої заяви протягом нетривалого часу. Дійсно, за результатами опитування, офіційні заяви на кривдників одразу на місці події або у відділенні поліції написали менше половини потерпілих громадян. Решта не подавали заяву на порушників, при цьому 5 % респондентів поінформували, що підготовлені ними заяви не були зареєстровані в поліції. Серед причин, через які заяви не були належним чином зареєстровані, потерпілі називали відсутність у них часу на проходження складних адміністративних формальностей або відсутність у них на руках необхідних документів (наприклад, паспорту). Разом із тим, дев'ять респондентів повідомили, що їм відмовили в реєстрації заяви, пославшись на необґрунтованість звинувачень або відсутність складу злочину, а п'ять опитаних зазначили, що правоохоронці відмовили їм у реєстрації заяви без пояснення причин відмови [2, с. 51].

Європейський Суд з прав людини у своїй практиці дотримується принципу, який полягає у тому, що політичну волю, виражену в державній правовій системі, мають підтримувати державні органи, що виконують відповідні зобов'язання держави. Іншими словами, держава має сформувати механізм дієвого та ефективного захисту прав людини та забезпечити його безперебійне функціонування. Зазначена обставина обумовлює необхідність наділення суб'єктів, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству, відповідними повноваженнями, необхідними для ефективного захисту осіб, постраждалих від зазначених дій.

Відповідно до п. 5 ст. 1 Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» (далі – Закон), запобігання домашньому насильству – система заходів, що здійснюються органами виконавчої влади, органами місцевого самоврядування, підприємствами, установами та організаціями, а також громадянами України, іноземцями та особами без громадянства, які перебувають в Україні на законних підставах, та спрямовані на підвищення рівня обізнаності суспільства щодо форм, причин і наслідків домашнього насильства, формування нетерпимого ставлення до насильницької моделі поведінки у приватних стосунках, небайдужого ставлення до постраждалих осіб, насамперед до постраждалих дітей, викорінення дискримінаційних уявлень про соціальні ролі та обов'язки жінок і чоловіків, а також будь-яких звичаїв і традицій, що на них ґрунтуються. Протидія домашньому насильству визначена у п. 12 означеної статті як система

заходів, що здійснюються органами виконавчої влади, органами місцевого самоврядування, підприємствами, установами та організаціями, а також громадянами України, іноземцями та особами без громадянства, які перебувають в Україні на законних підставах, та спрямовані на припинення домашнього насильства, надання допомоги та захисту постраждалий особі, відшкодування їй завданої шкоди, а також на належне розслідування випадків домашнього насильства, притягнення до відповідальності кривдників та зміну їхньої поведінки.

Що стосується уповноважених підрозділів органів Національної поліції України у сфері запобігання та протидії домашньому насильству, то до їх повноважень, відповідно до ст. 10 Закону належать: 1) виявлення фактів домашнього насильства та своєчасне реагування на них; 2) прийом і розгляд заяв та повідомлень про вчинення домашнього насильства, у тому числі розгляд повідомлень, що надійшли до кол-центру з питань запобігання та протидії домашньому насильству, насильству за ознакою статі та насильству стосовно дітей, вжиття заходів для його припинення та надання допомоги постраждалим особам з урахуванням результатів оцінки ризиків у порядку, визначеному центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері запобігання та протидії домашньому насильству, спільно з Національною поліцією України; 3) інформування постраждалих осіб про їхні права, заходи і соціальні послуги, якими вони можуть скористатися; 4) винесення термінових заборонних приписів стосовно кривдників; 5) взяття на профілактичний облік кривдників та проведення з ними профілактичної роботи в порядку, визначеному законодавством; 6) здійснення контролю за виконанням кривдниками спеціальних заходів протидії домашньому насильству протягом строку їх дії; 7) анулювання дозволів на право придбання, зберігання, носіння зброї та боєприпасів їх власникам у разі вчинення ними домашнього насильства, а також вилучення зброї та боєприпасів у порядку, визначеному законодавством; 8) взаємодія з іншими суб'єктами, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству, відповідно до статті 15 Закону; 9) звітування центральному органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері запобігання та протидії домашньому насильству, про результати здійснення повноважень у цій сфері у порядку, визначеному центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері запобігання та протидії домашньому насильству.

Якщо проаналізувати вказані повноваження, то стає зрозумілим, що їх обсяг цілком відповідає основним напрямкам державної політики у сфері запобігання та протидії домашньому насильству, до яких, відповідно до ч. 2 ст. 5 Закону відносяться: 1) запобігання домашньому насильству; 2) ефективне реагування на факти домашнього насильства шляхом запровадження механізму взаємодії суб'єктів, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству; 3) надання допомоги та захисту постраждалим особам, забезпечення відшкодування шкоди, завданої домашнім насильством; 4) належне розслідування фактів домашнього насильства, притягнення кривдників до передбаченої законом відповідальності та зміна їхньої поведінки.

Таким чином, враховуючи наведене вище, необхідно відзначити, що наявність необхідних повноважень у відповідних підрозділів Національної поліції України є запорукою забезпечення дотримання прав та свобод осіб, уразливих до такого негативного явища, як домашнє насильство. І окремі повноваження дозволяють як самостійно виявляти факти вчинення домашнього насильства, так і працювати із зверненнями постраждалих осіб, регулювати поведінку кривдників накладанням заборонних приписів, супроводжуючи процес врегулювання конфліктних ситуацій до їх логічного завершення.

Список бібліографічних посилань

1. Міжнародний досвід попередження та протидії домашньому насильству : монографія / А. О. Галай, В. О. Галай, Л. О. Головка, В. В. Муранова та ін. ; за заг. ред. А. О. Галай. Київ : КНТ, 2014. 160 с.
2. Герасименко Г. В. Проблеми реагування правоохоронних органів на домашнє насильство крізь призму громадської думки. *Демографія та соціальна економіка*. 2018. № 1. С. 43–57.

Одержано 26.03.2019